

LEVENDE

NATUR

WWF

NR. 2, JUNI 1996

**Verdens mest
dynamiske kyster**

Side 4

**På besøg hos den sidste
Pinta skildpadde**

Side 8

**Tusinder af
fredede hvaler drukner i
danske fiskeres net**

Side 12

**Bæredygtig skovhugst
på bunden af en sø**

Side 16

**Miljøomtanken
med på sommerferie**

Side 23

**Klippekort til de fede
naturoplevelser**

Side 24

USA & Canadas Nationalparker

Nordamerikas mange berømte parker kan måle sig med storslået natur andre steder på kloden. Steder som fx Grand Canyon, Yellowstone, Canadas Rocky Mountains og Alaskas ødemarker, vækker rejseysten i selv de mest blaserte globetrottere. Her vindes ufattelige naturscener og -kontraster: ørken, geysere, skove, kløfter, søer, prærier, bjerge og gletschere.

Man gør alt for at beskytte de enestående parker og har derfor nogle meget restriktive parkregler og love. Desværre er det imidlertid ikke alle besøgende, der formår at værdsætte den enestående natur. Malinee Crapsey, talsmand og tidligere ranger i Sequoia Park i Californien udtaler: "...langsigtet beskyttelse indebærer at man værner om de processer der skaber landskaberne, så de vil bestå i deres naturlige form til fremtidige generationer. Det er derfor, det er så vigtigt at, besøgende ikke plukker blomster og fodrer bjørne, ... eller at naturen er tilpasset de besøgendes komfort... Derfor opfordrer vi alle besøgende til altruistisk adfærd. Deres fornøjelse er vigtig, men ligeså vigtig er fornøjelserne for de næste generationer."

Generelt strækker sæsonen sig fra medio maj til medio oktober, men jo længere nordpå man kommer, jo kortere bliver sæsonen selvfølgelig. Ankommer man i højsæsonen, især juli og august, bør alt

Der eksisterer flere forskellige rejseformer til nationalparkerne:

Adventure rejser

Adventure rejser for individuelle og i små grupper til Canadas vildmark, fx Hvalture ved Vancouver Island, kanosejls og vandring omkring Banff & Yoho Nationalparker og Isbjørne fotosafari ved Churchill i Nord-Canada.

Aktiv Campingferie

Aktiv campingferie for ungdommelige og eventyrlystne. Fx. "Yukon to Alaska" 28 dage fra Seattle gennem Canadas Rocky Mountains til Alaskas uberørte natur og retur til Seattle langs Canadas vilde vestkyst. 1.449 USD + flybillet ca. 6.000 kr.

Rundrejser

Rundrejser med dansk rejseleder i bus med max. 20 deltagere. Fx. USA's nationalparker 6/7 16.990 kr. eller Canadas Rocky Mountains i samarbejde med Politiken Plus 3/9 17.950 kr.

Bilferie

Bilferie, med ruten lagt eller ud i det blå. Fx. "Highlights og the West", 15 dage/14 nætter Los Angeles, San Francisco, Yosemite, Zion, Bryce, Lake Powell, Grand Canyon etc. Kun 7.175 kr. pr. person 15/6 - 10/8 ved 2 voksne og 2 børn inkl. alt: fly, hotel og bil med fri km.

WWF®

Rekvirér Albatros' USAvis
Albatros Travel - Tlf 33 32 24 88

Albatros
travel

Levende Natur

Tidsskrift for
international naturbevarelse

Udgivet af

WWF Verdensnaturfonden

Ryegade 3 F

2200 København N

Tlf. 35 36 36 35

Giro nr. 5 00 20 01

Man kan blive medlem af WWF
ved at indbetale minimum 175 kr.
om året. Levende Natur udsendes
gratis til medlemmerne

Ansvarshavende redaktør

Journalist Nanet Poulsen (DJ)

Redaktion

Generalsekretær Kim Carstensen

Lic.scient. Tommy Dybbro

Journalist Marie Kraul

Afdelingsleder Michael B. Pedersen

Cand.phil. Mik Steenberger

Journalist Anne-Marie Mikkelsen (DJ)

Grafisk Produktion

Levison+Johnsen+Johnsen a/s

Lay-out og tilrettelæggelse

Per Zornig

Levende Natur er trykt på

100% genbrugspapir

ISSN 0108-7991

Indhold

Enestående kyster.....	4
Som skildpadde søger mager.....	8
Danmark dræber fredede hvaler.....	12
Skovhuggere på dybt vand.....	16
Naturnoter.....	20
Noter om WWF.....	21
Brevkassen.....	22
Grønne sommerråd fra GRØN INFORMATION..	23
Annette Juhler Kjær skriver.....	24

Foto: T.B. Sørensen/Biograf

Forsiden:

Marsvin i parringsleg. Marsvinet er Danmarks eneste ynglende hval. Der dræbes tusinder i danske fiskeres net hvert år.

Det mener WWF Verdensnaturfonden:

Pinlig sag for Danmark

Da jeg var barn sejlede jeg ofte rundt på Isefjorden sammen med min morfar. Nogle gange fiskede vi, som regel uden at fange noget særligt. Andre gange nød vi bare vejret, vandet og omgivelserne.

Fjorden var en vigtig del af mit liv dengang. Ikke mindst på grund af fornemmelsen af alle de ting, den gemte under vandets overflade. Jeg husker tydeligt, hvordan det kriblede i mig, når der løb rygter langs stranden om, at en af de andre havde set marsvin ude på fjorden. Tænk engang - en ægte hval, og så lige derude i vores eget vand.

Jeg ved ikke, om der i virkeligheden var hold i rygterne om marsvin i fjorden. Det er vel ikke umuligt, selv om vi aldrig selv så nogen. Men selve tanken om, at de tumlede rundt derude, var sådan set også nok til at nære min fantasi.

I dette nummer af Levende Natur kan vi desværre fortælle en anderledes nedslående historie om de danske marsvin (se s. 12). En del af historien er, at marsvinene gennem årene er gået meget tilbage i de indre danske farvande. Derfor blev marsvinet også fredet i 1967, og det er godt.

Men den anden del af historien er, at fredningen af marsvinet overhovedet ikke er reel. Trods fredningen dræbes der nemlig hvert år mindst 7.000 marsvin i Danmark. Marsvine dør, når de går i danske fiskeres net, især i forbindelse med garnfiskeriet efter pighvar og torsk i Nordsøen.

Denne bifangst af marsvin svarer til, at der årligt fjernes over 3 procent af marsvinebestanden. Det er tre gange højere end det niveau, hvor den videnskabelige komité i den Internationale Hvalfangstkommission mener, at der begynder at være grund til bekymring for bestandens fortsatte eksistens. Komiteen har derfor betegnet den danske bifangst af marsvin som "ikke bæredygtig".

Det er oprørende, at denne situation over-

Foto: Kristian Krogth

Generalsekretær Kim Carstensen

hovedet har kunnet opstå. Hvordan kan vi i Danmark tillade, at der hvert eneste år dræbes 7.000 eksemplarer af vores eneste hjemmehørende hval? Hvordan kan vi acceptere en bifangst af marsvin, der truer bestanden, og som strider mod internationale aftaler, som Danmark har underskrevet?

Men det er endnu mere oprørende, at de danske myndigheder tilsyneladende ikke vil gøre noget effektivt for at stoppe bifangsten. Miljøministeriet er bakket ud af sagen og har overladt den til fiskeriministeriet. Fiskeriministeriet vil afvente yderligere forskning og en løsning på EU-plan, før der gøres noget.

Det kan de simpelthen ikke være bekendt. Der skal gøres noget nu. Og det drejer sig om indgreb overfor fiskeriet i de områder og på de tidspunkter, hvor problemet er størst. Det burde være indlysende for enhver, at det eneste man opnår ved at vente på mere forskning og på EU er, at skaden bliver større og sagen endnu mere pinlig for Danmark. ■

WWF - World Wide Fund for Nature - er en privat og uafhængig international miljøorganisation, som arbejder for at løse globale natur- og miljøproblemer. WWF har afdelinger i 30 lande, og WWF Verdensnaturfonden er den danske afdeling. Formålet med WWF's arbejde er at bevare naturens mangfoldighed (den biologiske diversitet), at sikre at udnyttelsen af naturens ressourcer sker på en bæredygtig måde og at bekæmpe forurening og unødigt forbrug af ressourcer og energi.

...en ramponeret grusbunke, der er ved at løfte sig efter ismasserne...

Geologisk set nyfødt og kun netop på vej.
Det er Danmark som land.

Af: Nanet Poulsen

Da sultanens tjener Jafar i eventyret om Aladdin tror, han kan skaffe sig herredømmet over hele verden ved at tiltvinge sig magten som selveste lampens ånd, ender han med at sætte sig selv skakmat. For han glemmer, at der er kræfter, der er større end hans magtbegær.

Eventyrenes verden er fuld af den slags historier. Historier, hvor den, der tror, at andre end skaberen har magt til at sætte selv det mindste blad på en nælde, hver gang kommer til kort.

Virkelighedens verden har til tider slående og fascinerende ligheder med eventyrenes.

Tag nu de danske kyster, som ganske enkelt bare ikke vil makke ret. De styrter ned, eroderer, forsvinder, dukker op, flytter sig i stadige og såvel tilregnelige som utilregnelige mønstre. Øer forsvinder eller bliver landfaste, øer opstår, tanger flytter sig, tanger vokser.

Der bruges i Danmark flere hundrede millioner kr. om året på at "skåne", "pleje", "sikre" de danske kyster. Der etableres bølgebrydere på havbunden, der bygges høfder og kystværn. Og der "kystfødres", hvilket vil sige, at der pumpes sand fra større havdybder ind på kysterne. Alene i 1995 blev der på den jyske vestkyst pumpet 2 1/2 mio. kubikmeter sand ind. Hver eneste kubikmeter koster 25-30 kr. Og det går hverken værre eller bedre, end at havet tager det hele igen.

Ikke for at sige, at danske kystforvaltere er idioter, som hverken har opfundet den dybe tallerken eller kender til naturlovene. Der er mange gode grunde til, at der kan være ønsker om at i det mindste at forsøge at få lidt styr på det iltre kystlandskab. Danskerne er her jo også og har lov til at være her, ligesom klitterne, bølgerne, planterne og fuglene. Men det er virkelig en kamp mod mægtigere kræfter, som danskerne udøver år efter år. Og i områder omkring Liseleje, Kik-

havn m.v. er forsøget på at tæmme disse kræfter blevet en direkte skændsel.

Enestående dynamik

Danmark har intet mindre end verdens mest foranderlige, dynamiske og mangfoldige kystlandskab.

Få andre steder steder i verden flyttes der på grund af naturkræfterne så meget rundt på materialet, som der gør langs den jyske vestkyst - 1/2 million kubikmeter sand transporteres om året. Flere gange så meget som langs den amerikanske østkyst, som ellers hører til de kystområder i verden, der har den mest omfattende materialetransport, som dette fantastiske natursceneri betegnes rent teknisk.

Intet andet sted i verden har man kystvand, der går fra rent brak til vand med et saltindhold, der er lige så højt som midt i Atlanterhavet.

Selv langs den mere stille nordsjællandske kyst til Kattegat er dynamikken uhørt voldsom. Kystmorfolog, lektor Niels Nielsen fra Københavns Universitet siger: - Man taler så meget om naturgenopretning og alverdens komplicerede beregninger og foranstaltninger for at få genoprettet naturtilstand. Langs kysterne ville naturgenopretning ske helt af sig selv, hvis man gav den lov. Hvis man f.eks. fjernede de høfder, der sikrer sommerhuse og anden privat ejendomsret langs kysten ved Liseleje og Gilleleje mod erosion, så ville naturen selv i løbet af bare tre år etablere en fuldstændig autentisk kyst. Der ville herefter ikke være synlige rester af mange års menneskelig påvirkning, siger han.

Et land med alle aldre

Ikke mange andre steder i verden findes der en variation i tidevandspåvirkningen af kysterne som i Danmark - hvor påvirkningen er nul ved Bornholm og op til et par meter i Vadehavet.

Hvis du vil opleve et varieret, foranderligt og mangfoldigt kystlandskab, så bliv hjemme i Danmark og tag på safari langs klitter, klinter, klipper, skrænter, sump og enge. Intet andet land i verden har kyster med så stor formmæssig og biologisk variation og foranderlighed som Danmark. Det danske kystlandskab er unikt på verdensplan på flere måder.

I Danmark findes næsten alle de kysttyper, som der i øvrigt findes i hele verden.

Den danske kystnatur bloter meget forskellige tidsaldre. Der er de bornholmske granitklipper fra Jordens urtid. Der er kridtklinterne fra den tid, hvor dinosaurerne levede. Der er de 60 millioner år gamle molersklinter på Mols Fur. Og så er der de unge og ufærdige kun ti-tvvetusindår gamle bløde ler- og sandbunker, der stadig ikke er færdige med at rejse sig efter isens tryk. De bløde moræneklinter viser spor af isens tilbagevækning og findes kun få andre steder i verden, og ikke så fine som i Danmark.

For bare 7000 år siden eksisterede det meste af Nordjylland ikke. Men det hævede sig fra havet, da isens tryk var forsvundet. Og Danmark er fortsat igang med at vippe langs en nordvest/sydøstgående akse, hvor landet sænker sig syd for akse og hæver sig nord for akse. Bare indenfor de sidste 100 år er der sket en havstigning på 10 cm ved Gedser. Denne stigning klinger langsomt af op mod Ska-

gen, for nordpå at vise en svag modsatrettet tendens. Alt andet lige betyder 1 cm havstigning en kysttilbagevækning på 5-10 meter...

- Set fra siden er Danmark rent geologisk næsten at betragte som et trug, fortæller lektor Ib Johnsen, Københavns Universitet. - Siderne af trug er Svinkløv i Nordvestjylland og Stevns i Sydøstsjælland, hvor de mange millioner år gamle tidsaldre viser sig i kystlandskabet. Og nede i skålen ligger så det, Ib Johnsen kærligt drillende kalder den "ramponerede grusbunke", der slet ikke har fundet sin endelige plads endnu.

Stigende erkendelse af menneskets lidenhed

Den naturlige erosion er flere steder langs kysterne op til flere meter om året. Og kystsikring, der skal holde på materialet ét sted, betyder blot at der fjernes endnu mere længere nede ad kysten. Naturens logik er sådan, at det materiale, der bliver holdt kunstigt på ét sted, kommer til at mangle et andet sted. Således vil sikring med

Høgeurt

Majgøgeurt

Tegning: Rasmus Hansen

Danmark er geologisk set nærmest at betragte som en nyfødt. Kortet er ikke nøjagtigt, men det giver et bud på en skitse til et område af Østersølandene for 7.000 år siden. Den grå linie er kystlinien nu. Ingen fagfolk er i tvivl om, at området af Danmark fortsat vil forandre sig.

-Hvis man fjernede høfderne og lod stå til, ville denne kyst gendanne sig selv til et autentisk landskab på bare tre år.

Foto: Niels Nielsen

"Smørblomster". Knodranunkel

Foto: Biskov

Kornet Stenbræk

Foto: Biskov

Orkideer, f.eks. horndrager lever godt i kalk og kridt. Knoldranunkel og kornet stenbræk kan bedre lide ler.

En enorm variation i alder og dermed jordsammensætning, betyder en enorm variation i planter og fugle i Danmark.

Horndrager

Foto: Biskov

høfder på den nordlige del af den jyske vestkyst betyde endnu stærkere erosion sydpå. Og dette er en af grundene til, at man i Kystinspektoratets arbejde for at "holde sammen på Danmark" i stigende grad laver såkaldt kystpleje ved at pumpe sand ind i stedet for at lave kystsikring ved at forhindre materialet i at flytte sig.

Men det er al denne geologisk set meget ungdommelige utæmmelighed, der kan få forsøgene på sikring og pleje af danske kyster til at ligne en dyr og håbløs kamp mod ekstreme kræfter, der er bundet af naturlove, som burde få en til at bøje nakken i ydmyghed.

Det er erkendelsen af disse kræfter, der har fået miljøminister Svend Auken til i 1994 at lovfæste en bebyggelseslinje på 300 meter fra den naturlige vegetationskant mod tidligere 100 meter. Derudover har han lovfæstet en såkaldt økonomisk interessezone på 3 km, som betyder, at alt større byggeri indenfor denne zone skal forhandles. Filosofien er, at økonomiske argumenter ikke sidenhen skal være bestemmende for en evt. kystsikring.

Det er erkendelsen af disse kræfter, der har fået Naturbeskyttelsesrådet til sidste år i et notat at erklære, at "der bør gøres op med tanken om for næsten enhver pris at hindre bygninger, veje og landarealer i at gå tabt".

Og det er den samme erkendelse, der har fået såvel WWF Verdensnaturfonden som Danmarks Naturfredningsforening til i samklang at sige: Slip kysterne fri.

Og så passer det meget godt, at der netop i disse år er en stigende erkendelse i kystkommuner og turistbranchen af, at det er ægte natur, turisterne kommer efter. Tanken om, at naturens imponerende kræfter skulle koste en hel ferieby eller en kirke i ny og næ, er i dalende omfang noget, der kan få kommunalpolitikere i de berørte områder til at ryste på hånden.

Også her er Danmark nemlig noget særligt. Ca. 4000 km af vores godt 7000 km samlede kyststrækning er nogenlunde autentisk natur. Og det er den eneste autentiske natur, Danmark har i større målestok. ■

Det er helt, helt naturligt. Danmark er så ung, så ung og slet ikke færdig med at finde sin endelige kystlinje. Billedet er fra feriebyen Nr.Lyngby i Jammerbugten.

Den danske kystnatur blotter meget forskelligartede tidsaldre. Og det medfører en utrolig variation og for verden enestående mangfoldighed. Det specielle i Danmark er samspillet mellem geologien og biologien.

Danmark er nærmest formet som et trug, hvor siderne blotter millioner år gamle landskaber, mens midten består af meget ungt og uregerligt grus og sand. Kridtet på Stevns og Møn er over 65 mio. år gammelt. Aflejringerne på Fur er lidt yngre. Sandet ved Vesterhavet har kun været der i henimod 10-20.000 år.

Fur

Foto: Biototo

Bulbjerg

Foto: Biototo

Foto: Ole Hamann

Lonesome George's triste skæbne har givet anledning til en principiel diskussion mellem botanikere og krybdyrsspecialister, fortæller professor Ole Hamann, direktør for Botanisk Have og medlem af The Charles Darwin Foundation's internationale bestyrelse.

-Da skildpadder er en del af hele økosystemets balance, er det vigtigt at få skildpadder tilbage på Pinta, mener botanikere. Og der er en svag chance for, at i hvert fald nogle af Pinta-skildpaddens gener kan bevares ved at parre Lonesome George med en underart. Botanikere mener, at man skal gøre forsøget. Omvendt er krybdyrsspecialister meget imod tanken om på den måde at forsøge skabe en kunstig skildpadderart.

Under alle omstændigheder er chancerne for at få skildpadder tilbage til Pinta yderst minimale, fortæller Ole Hamann. Årsagen er ganske enkelt, at Lonesome George ikke gider parre sig. Siden sin sidste dag på Pinta er Lonesome George i stigende grad blevet fed og ligeglad med alt. Billedet er taget på Lonesome George's sidste dag på hjemøen Pinta.

Ensom skildpadde søger mage

Tekst: Erik Claudi

Foto: Erik Claudi og Nanet Poulsen

PA Galapagosøerne venter den sidste Pinta-skildpadde i verden, Lonesome George, på at få en mage, så slægten kan føres videre. Forskerne har allerede redet Espanola-skildpadden, efter at bestanden i en periode var nede på 11 individer.

Den ecuadorianske dyrepasser går over mod halvtager for at genne den sovende kæmpeskildpadde ud fra skyggen.

"Jeg kan ikke garantere noget. Han bliver stadig mere menneskesky."

Og næppe har det store dyr fået sit lange slanglignende hoved ud i solen, før den spotter de ventende kameralinser og styrer direkte ind i det nærmeste buskads. Der bliver den - indtil tilskuerne har forladt området.

Skildpadden Lonesome George er ligeså berømt, som han er menneskesky. Han er den sidste af landskildpadderne fra øen Pinta. En underart af Galapagoskildpadden som man troede var uddød, indtil et jagthold i 1972 fandt George på øen.

Siden da har han levet i en indhegning på forskningsstationen The Charles Darwin Research Station på øen Santa Cruz.

"Vi har forgæves rundsendt blodprøver til de fleste zoologiske

haver i verden for at finde en anden Pinta-skildpadde. Og for øjeblikket undersøger vi Galapagoskildpadder på det sydamerikanske fastland, hvor de holdes af private som kæledyr. Der er stadig en chance for at finde en mage til George. Men håbet er ikke stort," siger den amerikanske biolog Linda Cayot, der de seneste fem år har arbejdet med at redde Galapagoskildpadderne fra udryddelse.

Biologisk nøgle

Foruden George fra øen Pinta fandtes der for 100 år siden 13 andre underarter af disse kæmper, som kan nå en vægt på næsten 300 kilo. 4 af disse underarter er allerede uddøde.

"Der må ikke forsvinde flere," siger Linda Cayot. "Det var skildpadderne og det andet dyreliv her på Galapagos, som fik Darwin til at forstå hele den biologiske udviklingsproces. Livet på øerne er af uvurderlig betydning for forskningen. Det er en biologisk nøgle, og et levende laboratorium, hvor mange af dyrene, fuglene og planterne ikke findes andre steder."

Lavaøer

Galapagos-øerne ligger isoleret i Stillehavet 1000 km. fra det sydamerikanske fastland. 19 vulkanske lavaøer, som skød op af havet for 34 millioner år siden. Siden 1959 har de været omdannet til en af verdens vigtigste nationalparker.

Der lever kun forholdsvis få oprindelige dyre- og plantearter på øerne, da kun livsformer, der har kunnet overleve den lange tur over åbent hav, har fundet fodfæste på de ugæstfrie lavaklipper.

På et tidspunkt indenfor de seneste tre-fire millioner år er en eller flere flokke af skildpadder nået ud til øerne, hvor de mødte forskellige livsbetingelser.

Nogle gik i land på tørre øer uden ret megen græsvegetation - som skildpadderne på Pinta - og de måtte derfor udvikle deres evne til at strække halsen for at kunne nå bladene på buske og træer. De skildpadder, der kunne nå højest, blev stærkest, og deres gener kom i høj grad til at præge de efterfølgende generationer.

Gennem tusindvis af år har Pintasildpadderne - og enkelte andre underarter - langsomt udviklet længere lemmer, længere hals og en hel pukkel på forsiden af skjoldet, som giver dem mulighed for at nå højere. Skildpadderne, der kom i land på mere frodige øer, har til gengæld fastholdt de traditionelle runde skjolde og korte lemmer.

Charles Darwin

At livsbetingelserne på denne måde med få kilometers afstand kan forme et enkelt dyrs adfærd og udseende forskelligt, var et chok for unge Charles Darwin, da han som skibs-

Fregatfugl

Galapagos-øerne skød op af havet som vulkaner for 3-4 millioner år siden. Og det er de utroligste naturformer, øerne har at byde på.

Dyrene har ingen naturlige fjender og kan derfor kommes ganske nær. Alle billeder er taget uden telelinse.

biolog ombord på skibet Beagle i 1835 besøgte øerne i fem uger.

Dengang troede både Charles Darwin og hans kolleger stadig på teologernes forklaring om, at Gud skabte verden den 23. oktober 4004 f.kr.

Det tog imidlertid Darwin 24 år fuldt ud at forstå betydningen af det, han havde set på Galapagos. Og først i 1859 publicerede han bogen "Arternes Oprindelse", hvori han påviste, at Gud ikke havde skabt alt til mindste detalje, men at livet på Jorden er resultatet af en langsom udviklingsproces, hvor det i enhver situation er den bedst egnede, som overlever.

Hvalfangere og geder

Da Darwin besøgte øerne talte man skildpadderne i flere hundrede tusinde. Men da en skildpadde kan leve i et år uden mad og vand, var den i 1800-tallet velegnet proviant for pirater og hvalfangere.

I dag er det ikke så meget menneskene, der truer dyrene. Men de dyr, som kolonister har bragt med sig.

Vilde grise graver skildpadderens æg op og spiser dem, sorte rotter overfalder og fortærer de nyudklækkede unger, mens flokke af vilde hunde er en livsfarlig trussel for skildpadderne, indtil de er fire-fem år gamle. Samtidig udgør flere hundredetusinde vilde geder og æsler alvorlige konkurrenter til føden.

De indførte dyr truer også resten af det oprindelige dyreliv på øerne, og vagtfolk fra nationalparken skyder jævnligt hundrevis af dyr. Men nationalparkens begrænsede økonomi og det bjergrige terræn på ialt 7558 km² har indtil nu gjort det umuligt at udrydde de indførte dyr undtagen på enkelte mindre øer.

Udruges på stationen

Det samlede antal skildpadder ud-

gør nu ca. 20.000, og underarterne fra øerne Pinzon og Espanola har kun overlevet på grund af indsatsen fra den lille gruppe forskere ved The Charles Darwin Research Station.

"Espanola-skildpadderne var i 1960 så få, at der kun var to hanner og ni hunner tilbage. Så få dyr, at de bogstaveligt aldrig mødtes på øen, og dermed fik chancen for at føre slægten videre. I 1965 blev alle skildpadderne flyttet her til stationen, og siden da har vi udklækket 200 Espanola-skildpadder, som alle er tilbage på øen," siger Linda Cayot.

Fra Pinzon og andre øer har man også indsamlet dyr og æg, og mere end 1000 skildpadder er gennem de seneste 30 år blevet udrugget på forskningsstationen og genudsat i naturen.

Trist i hjertet

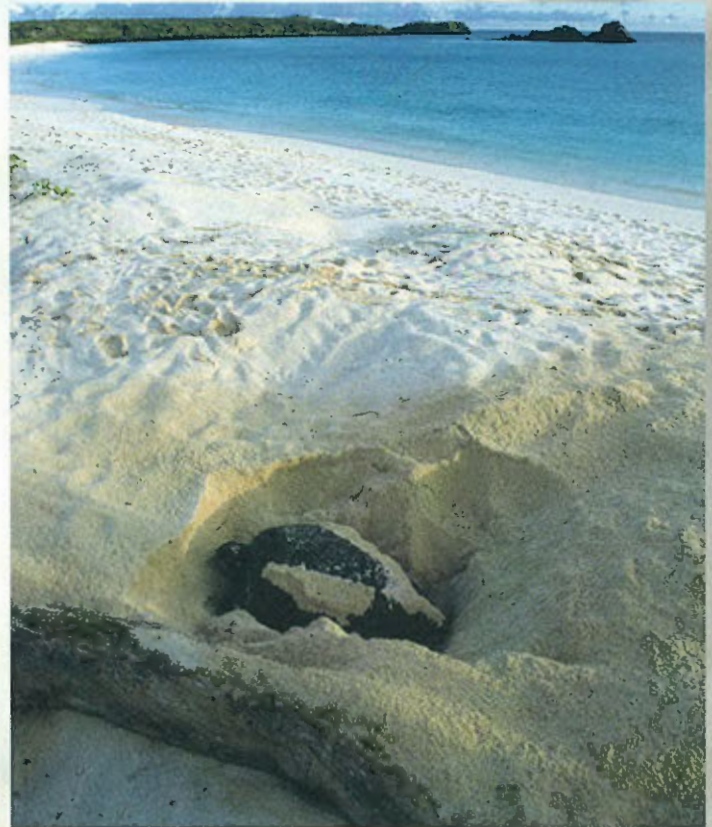
Alle skildpadderne, der er opvokset på stationen, er mærkede. Det giver mulighed for engang at få konkrete oplysninger om, hvor gammel en skildpadde kan blive. Et foreløbigt skøn er mellem 150 og 200 år.

Da George formentlig er 40-60 år, skulle han derfor være kønsmoden længe endnu. Skulle det lykkes at finde en Pinta-mage til ham, så er det ikke sikkert, at det ender med en parring. Hun må nemlig ikke være større, end han er. I så fald vil han blot trille ned ad skjoldet igen. Og selvom størrelsen skulle passe, så tvivler mange af forskerne på, at han vil vise hende mere interesse, end de hunskildpadder fra øen Isabella, som allerede går rundt i hans indhegning. Nogle hævder, at George er livstræt. Eller som hans ecuadoreanske dyrepasser siger det:

"George spiser og sover, men han ignorerer hunnerne. For han er trist herinde i hjertet. Han er Lonesome George. Den sidste af Pintaerne." ■

På Charles Darwin Research Station udruges og opfostres indsamlede skildpadderæg fra de arter, der er truet. Når de er store nok til at klare sig selv, sættes de tilbage til de øer, hvor de oprindeligt blev indsamlet.

Der findes mange forskellige skildpadderarter på Galapagos. Nogle lever i havet, andre på land. Nogle af arterne ligner hinanden så meget, at kun en genetisk analyse kan afsløre artsforskelligheden. Her er en havskildpadde gået op på land i de tidlige morgentimer for at lægge æg.

Undergrunden er størknet lava.

Havleguaner.

Den er 50 år gammel, kan blive meget ældre og er sandsynligvis den sidste af sin art i verden. Der er udlovet en dusør på 10.000 amerikanske dollars til den, der kan finde en mage til Lonesome George.

Foto: Biofoto

Danmark dræber fredede hvaler

Hvert år drukner 7000 marsvin i danske fiskeres net. Det gør Danmark til én af verdens største hvalfangernationer.

Hvert år drukner mindst 7.000 marsvin i danske fiskeres net. Et dødt marsvin er her ved at blive løsgjort fra nettet.

Foto: Biofoto

Af Jonna Odgaard, miljøjournalist

16 strandede kaskelothvaler fik i slutningen af marts danskerne til at strømme til Rømø. Og danskerne støttede ivrigt oprettelsen af et hvalreservat ved Antarktis i 1994. Vi er fascinerede af de fjerne oceaners store pattedyr og vi synes, de skal beskyttes og behandles med respekt. Mange danskere tager således afstand fra færingernes grindefangst og måden, hvalerne dræbes på.

Men når det gælder den eneste hval, der lever i danske farvande, marsvinet, er vi tilsyneladende ligeglade. Der lyder ingen protester fra dansk side, selv om mindst 7.000 af vore egne hvaler hvert år drukner i danske fiskeres net. Det sker uantastet, selv om marsvinet er totalfredet og omfattet af en række internationale frednings- og beskyttelseskonventioner.

- Denne "fangst" på 7.000 marsvin årligt gør faktisk Danmark til en af verdens største hvalfangernationer. Hvalerne bruges bare ikke til noget, siger hvalforskeren Carl Christian Kinze.

Nedadgående bestand

Bestanden af marsvin i danske farvande blev i 1994 vurderet til at være på 279.000 i Nordsøen og 36.000 i de indre danske farvande. Tidligere forekom marsvinet hyppigt i alle indre danske farvande, men bestanden har ifølge Miljøministeriet været for nedadgående i

en årrække, uden at man dog har haft præcise tal for bestandens størrelse eller omfanget af tilbagegangen. Først via en EU-undersøgelse, SCANS, fik man i 1994 et præcist overblik over marsvinebestanden. Undersøgelsen viser, at marsvin er koncentreret omkring Jylland, i den centrale del af Nordsøen og omkring de nordligste af de britiske øer.

Bifangst truer bestanden

Netop i Nordsøen foregår der et intenst fiskeri. I de områder, hvor marsvinene lever, er det først og fremmest garnfiskeri efter pighvar og torsk. Det koster hvert år tusinder af marsvin livet. Under fødesøgning går de i fiskernes garn og lider en pinefuld død. Når fiskerne røgter garnene - og det kan ske op til en uge efter, de er sat - smides de døde marsvin ud. De registreres ikke, og tages ikke med i land til videnskabelig undersøgelse.

Danmarks Fiskeriundersøgelser konkluderede efter en undersøgelse i 1994, at mindst 7.000 marsvin hvert år lider druknedøden i fiskernes garn alene i Nordsøen. En bifangst på over 10.000 dyr årligt i hele marsvinets udbredelsesområde er ikke usandsynligt, fastslog Miljøministeriet i 1995.

En så stor bifangst truer bestanden. Miljøministeriet erkendte da også i et notat i 1995, at "den omfattende kendte - for ikke at tale om den ukendte - bifangst udgør et biologisk problem for vore marsvin". I Den Internationale Hvalfangstkommissions (IWC) videnskabelige komité vurderes det, at en bifangst på over 1% af en bestand giver anledning til bekymring for bestandens fortsatte eksistens. I det område af Nordsøen, hvor den kendte bifangst af marsvin foregår, er bifangsten tre gange så stor, nemlig på 3,1%. IWC's videnskabelige komité betegnede derfor i 1995 den danske bifangst af marsvin som "ikke bæredygtig". Alligevel fortsætter den.

Pinefuld død

Udover at true bestanden udgør bifangsten også et etisk og moralsk problem.

- Marsvinene drukner faktisk ikke. De kvæles i løbet af fem-seks minutter. Men det er ikke en mindre pinefuld død end drukning, siger Carl Christian Kinze, der fra 1986-1990 ledede "Projekt Marsvin", der blev støttet af WWF

Foto: Biofoto

Internationale

Hvaloplevelser hører ikke kun til i de tropiske have eller havene omkring polerne. I danske farvande kan man få nogle af verdens bedste marsvineoplevelser.

Verdensnaturfonden, Dyrenes Beskyttelse, Miljøministeriet og Zoologisk Museum.

Foreningen til Dyrenes Beskyttelse mener decideret, at der er tale om dyremishandling og overtrædelse af dyreværnsloven, der forbyder aflivning ved drukning. Danske fiskere overtræder hvert år dyreværnsloven 7.000 gange - med myndighedernes tilladelse, mener foreningen.

På Færøerne ryster man på hovedet af den danske dobbeltmoral.

- Danskerne har så travlt med at kritisere den færøske grindefangst. I skulle fejle for egen dør, før I angriber os, siger Dorete Bloch, doktor i zoo-økologi og direktør for Naturhistorisk Museum i Thorshavn. Hun henviser til, at færingerne gennem de seneste 300 år i gennemsnit har fanget godt 800 grindehvaler om året. Sidste år var fangsten kun på 288. Fangsten udgør i gennemsnit 0,1% af bestanden.

- Sammenlignet med jeres 7.000 marsvin om året er det jo ingenting. Og vi bruger vel at mærke hver eneste stump af hvalerne. I smider dem bare væk, siger hun. ■

konventioner overtrædes

Marsvinene kan ikke vente på forskningsresultater. Bifangsten må nedbringes straks ved indgreb overfor fiskeriet, mener WWF Verdensnaturfonden.

Danmark ynder at fremstille sig selv som et af verdens førende lande, når det gælder natur- og miljøbeskyttelse. Vi vil gerne være det mønsterland, der kan tjene som eksempel for andre. Den danske miljøminister optræder ofte på den internationale scene som naturens og miljøets bannerfører.

Men når det gælder beskyttelsen af marsvinet, lader danske myndigheders initiativer meget tilbage at ønske. De manglende indgreb overfor den store bifangst af marsvin er en skændsel for dansk natur- og miljøpolitik, mener WWF Verdensnaturfonden.

- Der er ingen tvivl om, at Danmark overtræder en række interna-

Danmarks lille hval

Marsvinet er den eneste hval, der til stadighed lever og yngler i danske farvande. De fleste sejlere i danske farvande har oplevet marsvinet, der med sin længde på op til halvanden meter er verdens mindste hval. Marsvinet har en forholdsvis kraftigt bygget krop i forhold til længden. Hovedet er lille og trekantet, uden det næb, som delfiner er udstyret med. Ryg og luffer er mørke, sider og bug lyse. Som regel ser man kun den mørke ryg og den lille, trekantede rygfinne i overfladen. Men det kan også ske, at marsvin springer over van-

det som delfiner. Marsvin er ikke så sky, som de har ry for. Især unge marsvin er meget nysgerrige og legesyge. De kommer ofte tæt på både og ynder at ligge i kølvandet. Marsvin lever af fisk. Yndlingsføden er sild og de dykker gerne efter føde, men oftest ikke dybere end 15-20 meter. Marsvin navigerer ligesom andre hvaler ved hjælp af ekko-lokalisering.

I 1960'erne blev man opmærksom på, at marsvinebestanden i de indre danske farvande var gået markant tilbage, og marsvinet blev derfor fredet i 1967.

Det mener WWF

- Bifangsten af marsvin skal nedbringes mest muligt, hurtigst muligt. Det er ikke nok at gennemføre afværgeforanstaltninger. Der må ske indgreb over for fiskeriet i de områder og på de tidspunkter, hvor bifangsten er størst.

- Miljøministeriet må leve op til vore internationale forpligtelser ved at påtage sig løbende forskning og overvågning af marsvinebestanden og af bifangster. Der bør udarbejdes en forvaltningsplan for marsvin i lighed med forvaltningsplanen for skarven.

tionale konventioner ved at lade den urimeligt store bifangst fortsætte uhindret, siger biolog Tommy Dybbro, videnskabelig medarbejder i WWF Verdensnaturfonden.

Marsvin er totalfredede og omfattet af Bonn- og Bern-Konventionerne samt Småhvalaftalen og det kommende EU Habitat-direktiv (se boks).

Lange udsigter til løsning

Siden Danmarks Fiskeriundersøgelser i 1994 fastslog, at bifangsten af marsvin er på mindst 7.000 dyr årligt, har Det Grønne Kontaktudvalg, der er et samarbejdsorgan for knap en snes grønne organisationer repræsenterende mere end 400.000 medlemmer, lagt et stærkt pres på de ansvarlige ministre for at få gjort noget ved sagen. I maj 1995 skrev miljøminister Svend Auken da også til sin ministerkollega, landbrugs- og fiskeriminister Henrik Dam Kristensen og bad ham tage skridt til "en hurtig reduktion af bifangsten". Men siden er der kun sket det, at Landbrugs- og Fiskeriministeriet har fået EU-støtte til et forskningsprojekt, der skal belyse bifangster generelt, herunder også bifangst af marsvin. Projektet skal gennemføres af Danmarks Fiskeriundersøgelser fra 1996 til 1998. Men de to forskere, der skal stå for projektet, blev først ansat pr. 1. april 1996. Og under alle omstændigheder har et resultat og nogle konsekvenser af forskning alt for lange udsigter.

Skal vi vente på forskningsprojektet, afprøvning af forskellige afværgeforanstaltninger og herefter en løsning på EU-plan, som landbrugs- og fiskeriministeren ønsker, så kan der gå 10 år, før vi får nedbragt bifangsten. Det kan hverken marsvinene eller Danmarks renommé tåle, siger Tommy Dybbro.

Miljøministeriet ud

Det undrer også Det Grønne Kontaktudvalg meget, at Miljøministeriet helt har trukket sig ud af spørgsmålet om forskning og overvågning af marsvin. Det er nemlig Miljøministeriets forpligtelse at sørge for, at Danmark overholder de internationale konventioner om beskyttelse af fredede arter.

I 1995 var der da også lagt op til, at Miljøministeriets forskningsinstitution Danmarks Miljøunder-

søgelse (DMU) med EU-støtte skulle deltage i forskningsprogrammet om marsvin. I maj 1995 skrev Svend Auken således til landbrugs- og fiskeriministeren, at "det er vigtigt, at det gode samarbejde mellem Danmarks Fiskeriundersøgelser og Danmarks Miljøundersøgelser fortsætter og udbygges", og han lovede, at Skov- og Naturstyrelsen ville medvirke. Men i december 1995 sagde DMU pludselig nej til EU-støtten og overgav den til Danmarks Fiskeriundersøgelser. Begrundelsen var, at den nationale medfinansiering ikke kunne skaffes. DMU kunne ikke finde penge på sit eget budget, og en ansøgning til Skov- og Naturstyrelsen om støtte blev afslået.

Det er dybt bekymrende, at Skov- og Naturstyrelsen både i denne sag og i vildsvine-sagen mere synes at varetage erhvervenes interesser end naturens, siger Tommy Dybbro.

Afværgning vanskelig

At finde tekniske løsninger, der kan forhindre bifangsten, bliver vanskelig. En af mulighederne er at forsyne fiskegarnene med reflektorer eller lydsendere, der kan gøre det muligt for marsvinene at opdage og dermed undgå garnene. Men den slags metoder kan vise sig helt uden effekt, påpeger hvalforskeren Carl Christian Kinze.

Marsvin har en indlæringsvane. De kan vænne sig til reflektorerne. Skal de virke, må man skifte mellem mindst tre-fire forskellige typer, og det kan blive meget dyrt. Under alle omstændigheder er det forkert at bruge tekniske løsninger som undskyldning for ikke at gøre andet, siger Carl Christian Kinze og tilføjer:

Det er nødvendigt med løbende forskning og overvågning af marsvin. Men det er ikke nok. Der må gøres mest muligt hurtigst muligt for at nedbringe bifangsten.

Indgreb nødvendige

Det Grønne Kontaktudvalg mener heller ikke, at tekniske løsninger er nok til at nedbringe bifangsten så meget, som det er nødvendigt. Man kommer ikke uden om at regulere det fiskeri, der har størst bifangst af marsvin, nemlig pighvar- og torskefiskeriet i Nordsøen. Bifangsten er størst i årets tredje kvartal, og derfor mener Det Grønne Kontaktudvalg, at der i den periode må indføres restriktio-

Marsvinet fredet internationalt

Marsvin er omfattet af en række internationale konventioner og aftaler, som Danmark har forpligtet sig til at overholde, nemlig:

- Bern-konventionen om beskyttelse af Europas vilde planter og dyr samt deres levesteder, hvor marsvinet er opført på listen over strengt beskyttede arter.
- Bonn-konventionen om beskyttelse af vandrende arter.
- Småhvalaftalen, der blev indgået i 1992 under Bonn-konventionen til beskyttelse af små hvaler i Østersøen og Nordsøen. Ifølge aftalen er Danmark forpligtet til at overvåge bifangsten og reducere den i det omfang, den er uacceptabel. På den første parts-konference i 1994 blev parterne opfordret til at reducere bifangsten.
- EU's Habitat-direktiv (der ventes endeligt gennemført omkring år 2000) om bevarelse af naturtyper og vilde dyr og planter. Her er marsvinet opført på listen over arter, hvis beskyttelse kræver udpegning af særlige fredningsområder.
- Biodiversitetskonventionen, som pålægger landene at sikre ikke

bare artsrige, men også individrige bestande af dyr og planter. I Miljøministeriets udmøntning af konventionen "Biologisk mangfoldighed i Danmark. Status og Strategi" hedder det: "Når arter går tilbage i antal, vil deres totale arvelige variation blive mindre. Vi reducerer derfor ikke alene den biologiske mangfoldighed ved udryddelse af arter, men også når vi formindsker arternes bestandsstørrelse og udbredelsesområde, således at der går arvelig variation tabt".

Strategien fastslår, at "der må vises forsigtighed og vælges nul-løsninger, således at tvivlen kommer naturen til gode", og den understreger: "Den traditionelle naturbeskyttelse skal suppleres af forebyggende virkemidler, som sikrer, at tab af biologisk mangfoldighed undgås i fremtiden, og at tilbagegangen, hvor den er sket, kan blive genoprettet i videst muligt omfang".

Det er et åbent spørgsmål, hvordan den danske regering kan overholde ovennævnte forpligtelser og aftaler med den nuværende bifangst af marsvin.

I 1986 iværksatte WWF Verdensnaturfonden "Projekt Marsvin" sammen med Foreningen til Dyrenes Beskyttelse, Miljøministeriet og Zoologisk Museum. I løbet af projektets fire år blev der indsamlet over 9.000 observationer af marsvin fra færger og sejlere, og 500 meldinger om strandinger og utilsigtede fangster af marsvin. 300 døde marsvin blev, som dette på billedet, undersøgt nærmere på Zoologisk Museum.

ner overfor det relativt begrænsede fiskeri efter pighvar, og måske også overfor visse dele af torskefiskeriet, for at redde titusinder af marsvin fra druknedøden.

"Vi i den rige del af Verden kan ikke med god samvittighed stille krav til u-landene om, at de skal bevare deres enorme biologiske

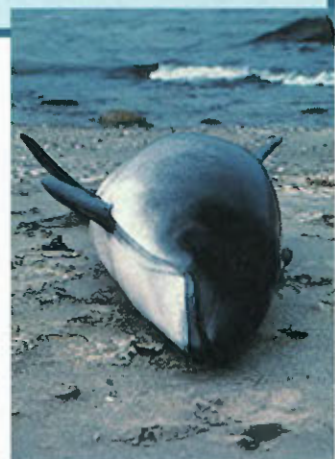

Foto: Biotofoto

mangfoldighed, uden at vi fejrer for egen dør", skriver miljøminister Svend Auken i forordet til "Biologisk Mangfoldighed i Danmark. Status og Strategi".

Indtil videre har danske myndigheder ikke følt trang til at fejre for egen dør, når det gælder Danmarks eneste hval. ■

Skovhuggere på dybt vand

Brasiliansk tømmerfirma fælder hvert år tusindvis af træer på bunden af den kunstige sø Lago Tucuruí.

Søen blev skabt i slutningen af 1970'erne, da statens elektricitetsselskab byggede en dæmning og et vandkraftværk og dermed oversvømmede et område på 2.500 kvadratkilometer af den frodigste Amazon-regnskov.

Skovhuggere arbejder på søen i ugevis uden at komme i land. De sover i hængekøjer i de samme fladbundede motorbåde, som de bruger som spilbåd og slæbebåd samt til opbevaring af værktøj.

Tekst og fotos: journalist
Jens Work Kristensen, Brasilien

Skovhuggeren tjekker endnu engang, om iltmasken og frømandsdragten slutter tæt, før han svinger sig ud over kanten af båden og forsvinder i det mørke vand.

De næste 10-15 minutter må han klare sig selv i et undersøisk virvar af trækroner og væltede træstammer.

Den oversvømmede skov står på bunden af den kunstige sø Lago Tucuruí i den østlige del af det brasilianske Amazon-område. Her er 2.500 kvadratkilometer af den frodigste regnskov sat under vand som følge af konstruktionen af en dæmning og et vandkraftværk, der blev taget i brug i 1984.

Et lille lokalt tømmerfirma har sat sig for at redde så mange af stammerne som muligt, før de uundgåeligt rådner op. Og der er store værdier at hente:

- Kvaliteten af tømmeret er helt i top. Trætoppene, der rager ovenud

af vandet, er ganske vist visnet og tørret ind, men under vand er stammerne i perfekt stand. Sø vandet har en forbløffende konserverende effekt, fortæller den 63-årige ingeniør Cristiano de Jesus Juarez, ide-manden bag det utraditionelle tømmerfirma, Madeira Tocantins Ltda., der har specialiseret sig i noget så utroligt som undersøisk skovhugst.

Famler sig frem til motorsaven

For den enkelte skovhugger er opgaven simpel, men ikke ufarlig: På bunden af søen skal han fælde et 30 meter højt træ ved hjælp af en specialbygget motorsav.

Den 32-årige Jose Luis Gomes de Souza lader sig glide ned langs den slimede træstamme, der er så tyk, at han på forhånd opgiver at nå omkring den. Første opgave venter ham halvvejs nede, dvs. på 10-15 meters dybde, hvor stammen skal sikres med en tommetyk stålwire fra spilskibet. Ståltovet er

gammelt og rustent, og han må binde to tuseknuder, før løkken omkring stammen er stærk nok.

Et ryk i luftslangen er signal til forsyningskibet om, at dykkeren er nået til trin 2, og en medhjælper lader straks den meterlange motorsav glide ned i dybet. Dykkeren famler sig frem, indtil han støder på saven. Med et solidt greb i det drabelige værktøj lader han sig synke ned til bunden af søen, hvor han planter benene i det metertykke dynd, starter saven og skærer, indtil stammen er fri af stubben.

Endnu et ryk i iltslangen betyder, at opgaven er fuldført, og medhjælperen kan begynde at trække hydraulikslangen, saven og dykkerens blybælte indenbords.

Stammer af lette træsorter vil øjeblikkeligt skyde til vejrs på grund af opdriften og bryde igennem vandoverfladen som en rakat.

Andre såkaldt ædle træsorter som f.eks. nøddetræ er tungere end vand, så disse stammer vil typisk lægge sig dovent ned på bunden, medmindre spilbåden trækker

dem op til overfladen. Tovtrækkeriet får spilbåden til at krænge faretruende, og vandet pibler ind gennem en halv snes utætheder.

- Det betyder ingenting. Det tørre træ har godt af noget vand, siger spilpasseren Raimundo Costa, der er arbejdssjakkets leder.

For at bjærge de tunge stammer i land må mandskabet tøjre dem sammen med stammer af lette træsorter, såkaldte "flydere", der ofte kan holde to-tre tunge stammer flydende i vandoverfladen.

Dramatisk kollision

Arbejdet under vand besværliggøres af grene og væltede træstammer, som fra tid til anden skaber livstruende situationer, når iltslangen sætter sig fast, eller dykkeren kommer i klemme. Men arbejdet har endnu ikke kostet menneskeliv.

Tilstedeværelsen af piranha (piratfisk) og jacare (sydamerikansk alligator) tager skovhuggerne med sindsro, til trods for vedholdende

rygter om, at i hvert fald én fiskerfamilie har mistet et barn under badning i søen.

Det rige dyreliv er blot en detalje i det enestående landskab af blege trætoppe og dybt vand, som er skovhuggernes arbejdsplads. De bor i tømmerfirmaets små pramme i flere uger ad gangen, så de er selvsagt nødt til at bade i søen. Og i mangel af en lokumsspand (for slet ikke at tale om et rigtigt toilet) har folkene valgt at besørge direkte i søens vand, for eksempel under en svømmetur.

Den største fare udgøres af de mange oversvømmede træer som konstant truer med at spidde bådene. Mens *Levende Natur* var på besøg, gik det ud over spilbåden, som sprang læk i styrbords side efter en grundstødning i høj fart. Kaskader af vand væltede op gennem hullet i de halvrådne bundbrædder, og alle mand måtte hjælpe med at øse. En dykker blev sendt udenbords for at reparere hullet med en jernplade, og efter et halvt hundrede hammerslag var hullet midlertidigt repareret. Det holder indtil næste kollision.

Produktionen aflaster regnskoven

Tømmerfirmaet Madeira Tocantins Ltda. har tilsyneladende fundet en niche, som ikke giver problemer med hverken miljøorganisationer eller myndigheder.

Firmaer, der arbejder på Tucuruí Søen, gør ikke indhug i Brasiliens tropiske regnskov - i modsætning til så mange andre firmaer i branchen. Hvert år reduceres regnskoven med 15-20.000 kvadratkilometer (knap halvdelen af Danmarks areal) ifølge officielle amerikanske og brasilianske beregninger.

- Skoven på bunden af Tucuruí Søen er allerede død. Nu gælder det om at få de druknede træer fældet, så tømmeret kan blive udnyttet, siger Cristiano de Jesus Juares, der selv beskriver den under søiske hugst som miljørigtig:

- Produktionen på søen er væsentlig i en miljømæssig sammenhæng - ikke mindst fordi den aflaster regnskoven oven vande. Det antal træer, der bliver fældet her, behøver ikke at blive fældet på land, forklarer Cristiano de Jesus

Den hydrauliske motorsav, der kan arbejde under vand, er nøglen til udnyttelsen af skønmæssigt 6 millioner kubikmeter tømmer, der skjuler sig under overfladen af den kunstige sø, Lago Tucuruí.

Stammerne tøjres sammen for at blive slæbt til søværket

Juarez, velvidende at firmaets nuværende produktion på 15.000 kubikmeter tømmer om året ikke batter meget i det store økologiske regnskab.

Den samlede tømmerproduktion i Amazon-regionen udgør omkring 40 millioner kubikmeter om året, oplyser Brasiliens miljøministerium, der officielt betragter ulovlig tømmerhugst som den største trussel mod Amazon-regnskoven:

- Mere end 95 procent af skovrydningen er et direkte resultat af tømmerhugst, anslår miljøministeriets sekretær for integreret udvikling, Eduardo Martins, der har en fortid i den brasilianske afdeling af Verdensnaturfonden, WWF-Brazil.

En god forretning

Hugst af tropisk tømmer er generelt ulovlig i Brasilien, medmindre miljøstyrelsen IBAMA har modtaget og godkendt en ansøgning, der blandt andet omfatter en plan til bæredygtig drift, genplantning osv. Men kontrollen er ringe, og den ulovlige hugst menes fortsat at være i vækst. Salgspriser på 60 - 1200 kroner pr. kubikmeter tropisk tømmer gør det til en god forretning at bryde loven.

Skovhuggerne på Tucuruí Søen kan derimod lovligt fælde oversvømmede træer af en hvilken som helst art, selv para-nøddetræet (også kaldet Castanha do Para eller Brazil Nut), som ellers er fredet over hele landet på grund af sine eftertragtede nødder.

Et enkelt træ kan let indbringe 10 - 20.000 kroner. Selv de mindre kostbare sorter som for eksempel para-nøddetræ giver mindst 10 reais (60 kroner) pr. kubikmeter. Er der tale om mahogni, er salgsprisen 200 reais (1200 kroner), fortæller indehaveren. Han anslår, at firmaets fortjeneste udgør 30 procent af omsætningen.

De 12 medarbejdere er provisionslønnede og modtager hver 1,80 kroner pr. kubikmeter tømmer. På gode dage når produktionen op på 80 kubikmeter tømmer, svarende til en betaling på 144 kroner pr. mand, men mekanisk svigt, forlis eller sygdom tvinger ofte sjakkert til at ligge brak i flere dage eller uger ad gangen. Derfor når årsindkomsten sjældent over 30.000 kroner.

- Vi får en ussel betaling og en elendig behandling, men vi har ikke mange alternativer. Arbejdet her er det eneste, vi har lært, siger den mest erfarne dykker, Jose Luis

Gomes de Souza, der har været med fra starten af tømmerprojektet i 1985.

Hjemmelavet motorsav

Ud over foreningen fra medarbejdernes husholdning, motorer og maskiner er firmaets miljøpåvirkning begrænset, og hugsten har da også forlængst fået det grønne stempel af den brasilianske miljøstyrelse IBAMA og det statslige elektricitetselskab Eletronorte, der er ansvarlig for den opdæmmede sø.

- Andre firmaer, der opererer på søen, rykker træerne op med rodet, men det skaber kaos på havbunden og er til stor skade for fiskelivet. Vi har valgt at bruge motorsaven, fordi det efter vores vurdering er den mest miljøvenlige metode, erklærer Cristiano de Jesus Juarez.

Han har selv konstrueret den hydrauliske motorsav, der kan arbejde under vand. Drivkraften kommer fra en pumpe i forsyningskibet oven vande. Efter en række justeringer er modellen nu så driftssikker, at oversavningen af en træstamme tager blot få minutter. Det betyder, at dykkerens tidsforbrug under vandet er nede på i gennemsnit et kvarter for hvert træ.

Firmaet har netop fået tilladelse til at fortsætte produktionen i yderligere 12 år, men perspektiverne er meget større end som så. Den oversvømmede skov rummer skønsmæssigt 6 millioner kubikmeter tømmer, blandt andet eftertragtede træsorter som mahogni og ceder. Med den nuværende produktion på 15.000 kubikmeter tømmer om året vil der i teorien være arbejde for pionererne i 400 år - dog menes træet kun at kunne holde sig i 50 år under vand uden at lide skade.

Hovedkuls planlægning af vandkraftværk

Det ville naturligvis have været lettere at fælde de kostbare træer, inden området blev oversvømmet. Men så langt tænkte statens udviklingsplanlæggere ikke i 1970'erne, da vandkraftværket og dæmningen ved Tucuruí var på tegnebrættet.

Tropernes største vandkraftværk blev haster igennem, for det skulle levere billig energi til industrien i de nordbrasilianske delstater Para og Maranhao. Derfor var der ikke tid til at fælde træerne først.

Ansvar for den sparsomme

Eksporten af tømmerprodukter fra Amazonregionen blev fra 1992 til 1994 fordoblet til en værdi på over en milliard dollars om året.

statslige planlægning i tilfældet Tucuruí kan placeres hos det daværende militærstyre, som var optaget af en ambitiøs udviklingsplan for Amazon-junglen: Energiproduktion, minedrift og industri i stor mælestok skulle på få år forvandle et tilbagestående hjørne af Amazon-regionen til en såkaldt økonomisk vækstpol med tusindvis af arbejdspladser.

Skovhuggerne på Tucuruí Søen er i dag med til at rydde op efter den brasilianske stats planlæggere, som glemte at tage hensyn til miljøet. Men ingen kan råde bod på de skader, som dæmningen påførte den lokale befolkning, heriblandt et par hundrede indianere, der blev tvangsforflyttet til fremmed jord, umiddelbart efter at de for første gang var blevet kontakket af "civilisationen".

Fakta om Tucuruí Søen:

Dæmningen og vandkraftværket ved Tucuruí blev opført af elektricitetselskabet Eletronorte i perioden 1974-1985. Opdæmningen af vandmasserne fra floden Tocantins fandt sted i 1984, hvorved et areal på 2.500 kvadratkilometer skov blev oversvømmet - her findes i dag den kunstige sø Lago Tucuruí. Byggeriet kostede 4,6 milliarder dollars eller knap fire gange så meget som det oprindelige budget på 1,2 milliarder dollars. Tucuruí værket, der er tropernes største vandkraftværk, har en kapacitet på ca. 4000 MW eller cirka 4 gange kapaciteten på det svenske atomkraftværk Barsebäck.

Siden konstruktionen af Tucuruí-dæmningen har Brasilien bygget yderligere tre vandkraftværker i Amazon-regionen.

NATUR NOTER

Mount Everest gøres rent

I 1995 har en privat miljøgruppe i Nepal med hjælp fra lokalbefolkningen fjernet 130 tons affald, efterladt af turister og bjergbestigere langs stier og ved overnatningspladser i Sagarmatha Nationalparken, der bl.a. omfatter verdens højeste bjerg, Mount Everest. Miljøgruppen støttes af WWF. Den har også taget initiativ til genplantning af nogle af de bjergskrånninger, der er blevet ryddet for skov. Af andre aktiviteter kan nævnes støtte til lokalbefolkningen for at sikre en større miljøbevidsthed og at bevare regionens kulturelle arv. Som et resultat af miljøgruppens meget målrettede arbejde har myndighederne i Nepal desuden strammet kravene til de mange bjergbestiger-ekspeditioner, så det nu forlanges, at disse tager med ud, hvad de bringer ind i området. ■

Mini-fisk i farezonen

Verdens mindste fisk er i fare for at uddø. Den lille guppy-art lever kun i Buih-soen på øen Luzon i Filippinerne, og et fuldvoksnet eksemplar bliver højst 7-10 mm lang. Den forekom tidligere i uhyre mængder i søen og blev betragtet som en delikatesse. Fangsten har imidlertid taget overhånd. Store net og brugen af motorbåde har bragt bestanden på udryddelsens rand, men der er nu sket begrænsninger i fiskeri-metoderne, og der gøres andre anstrengelser for at redde den lille fiske-art. ■

Konfiskeret elfenben og våben i Tanzania

Elfenbens-penge beskytter elefanter

Penge fra salget af konfiskeret elfenben anvendes nu til beskyttelse af elefanterne i Tanzania. I 1986 beslaglagde de belgiske toldmyndigheder ved en rutineundersøgelse en ulovlig sending på hele 9,7 tons elfenben (fra 1.889 elefantstødtænder) i to containere. Indholdet var mærket "bivoks". En belgisk domstol tilken-

degav, at elfebenet var belgisk ejendom. Det blev solgt på en offentlig auktion i Østasien og indbragte ca. 10 millioner kroner. Det er nu besluttet, efter næsten ti års forhandling mellem WWF-Belgien og myndighederne i Belgien og Tanzania, at pengene skal bruges til beskyttelse af elefantbestanden i Tanzania. Den såkaldte

"bivoks-aftale" har bestemt, at pengene bl.a. går til bekæmpelse af krybskytteri i en nationalpark og til uddannelse af parkpersonale. Det er så vidt vides første gang, at penge fra salg af konfiskerede naturprodukter anvendes til naturbevarelse i oprindelseslandet. ■

Flytning af primitive krybdyr

To arter af levende fortidsdyr holder til på nogle småøer ud for New Zealands kyst. Det er de eneste overlevende repræsentanter af en ellers uddød primitiv gruppe af krybdyr. Tuataraer kaldes de. Den ene art forekommer på omkring 30 småøer, den anden art hidtil blot på en enkelt, nemlig den kun 4 hektar store Brother Island i Cook-strædet. For at øge bestanden har man nu gennem målrettet opdræt af

dyr i fangenskab overflytter et halvt hundrede individer af sidstnævnte art til en 30 hektar stor nærliggende ø. For at beskytte de sjældne dyr er der ikke offentlig adgang til nogen af de øer, hvor der lever tuataraer. Imidlertid overvejer myndighederne at åbne et par af øerne for turistbesøg, så det bliver muligt for interesserede at studere de primitive krybdyr i naturen. ■

Verdens fuglerigeste nationalpark

En ny nationalpark er blevet oprettet i den nordlige del af La Paz provinsen i Bolivia i Sydamerika. Undersøgelser tyder på, at området huser det største antal fuglearter, der findes inden for noget beskyttet område i verden. Antallet af fuglearter er ikke opgjort, men den enorme mangfoldighed skyldes, at området indeholder en masse forskellige naturtyper. Nationalparken er på 19.000 km² (tre gange Sjællands størrelse), og den har en alsidighed af græsstepper og ikke mindst skovtyper, der går fra regnskove i lavlandet til bjergregnskove og tørre, tropiske skove øverst i Andes-bjergkæden. ■

Rigere skov

En rigere skov er en skov, hvor der både er plads til at fælde træer og til alle de mange dyr og planter, der hører til i skoven. En skov i drift, hvor der vises hensyn til naturens mangfoldighed. Men kan det overhovedet lade sig gøre? Ja, det kan det - og i bogen *Rigere skov* kan man læse om hvordan. Bogen er udgivet af Skov- og Naturstyrelsen i

samarbejde med en lang række fagfolk fra såvel ejere som brugere af skoven, bl.a. WWF Verdensnaturfonden. Bogen er let at læse med masser af flotte fotos og meget smukke og instruktive tegninger af Mads Stage.

Rigere skov anbefales til enhver, der holder af skoven og gerne vil vide, hvordan man tager mest muligt hensyn til naturen samtidig med at man bruger den.

Rigere skov, illustreret med farvefotos og tegninger af Mads Stage, 120 sider, udgivet på Gads Forlag af Skov- og Naturstyrelsen under Miljø- og Energiministeriet, 140 kr.

Bestil den hos din boghandler eller i Miljøbutikken, tlf. 33 93 92 92. ■

I forbrugernes tjeneste

I ugerne 19 og 20 gennemførte FDB-kæden Dagli'Brugsens kampagnen Vilde Dage i Dagli'Brugsen. Det skete i samarbejde med WWF Verdensnaturfonden. I de to uger var dagligvarekædens 274 butikker udsmykket som en "regnskov", og

lokalområdets børn bidrog med alverdens hjemmeproducerede dyr til at give regnskovsbutikken liv.

For hvert dyr, børnene havde lavet til butikkerne, gav Dagli'Brugsen 10 kr. til WWF Verdensnaturfonden arbejde. Ved redaktionens slutning forelå det endelige resultat ikke, men vi regner med en check til WWF på omkring 400.000 kr. Udover pengene har samarbejdet

givet os mulighed for at informere et stort antal mennesker om, hvem WWF er, og hvad vi udretter. Blandt andet gennem to helsidesannoncer i bladet Samvirke, der sendes ud til godt 900.000 husstande.

Kampagnen var startskuddet på et tæt samarbejde parterne imellem, som skal være med til at videreudvikle Dagli'Brugsens udbud af og information omkring økologiske og mere miljøvenlige varer. ■

Undgå PVC!

WWF Verdensnaturfonden opfordrer nu forbrugere til at undgå plastikvarer og plastikemballage, der ikke tydeligt er mærket eller angivet som PVC-fri. Anledningen er stadig mere sikre tegn på, at de kemikalier, der blandt andet findes i PVC, er en medvirkende årsag til nedsat fertilitet ikke alene blandt dyr, men også blandt mennesker. Forbrugere opfordres til at være opmærksomme på følgende produkter: Badeafhæng, husholdningsfilm, kontorartikler, legetøj, persienner, presenninger, regntøj, tasker, telte, vandslanger, vinduer, VVS-rør.

Samtidig kræver WWF, at alle PVCholdige produkter bliver afskaf-

et inden år 2000, og at alle PVCholdige produkter omgående mærkes med oplysning om PVC's skadelige virkning. ■

Frivillige søges til Grækenland

I perioden frem til oktober søger organisationen STPS frivillige til Grækenland.

STPS arbejder med beskyttelse af havskildpadder. Arbejdet som frivillig i Grækenland går ud på at overvåge skildpadderne redeområder, tælle stier og reder og mærke skildpadderne. Samtidig skal der gøres en indsats for at skabe offentlig opmærksomhed omkring beskyttelsesarbejdet i Zakynthos, Kreta og Peloponnes.

Frivillige kan bo gratis i en særlig lejr og man bliver oplært af uddannede medarbejdere. Kravet til frivillige er et godt engelsk samt villighed til at arbejde hårdt og dette i grupper.

Minimumdeltagelse er fire uger.

Henvendelse kan ske til STPS, 35 Solomou Street, GR-106 82, Athen, Grækenland. Telefon og fax 0030 1 38 44 146. ■

Gaver og bidrag

Perioden 18.1.1996-16.4.1996

WWF Verdensnaturfonden ønsker at sige tak til alle bidragydere. Det er alene pladsmangel, der tvinger redaktionen til kun at bringe oversigten over bidrag på 500 kr. og derover til WWF's hjælpearbejde. Tak for hjælpen.

Olav og Kareng. Adler-Nissen 500, Jan Agerholm 500, Henrik Ahnfeldt-Møllerup 1.000, Allis Andersen 500, Christina Andersen 500, Claus Bøgh Andersen 500, Ellen Andersen 500, Henrik Andersen 500, Jens Andersen 500, Karin Andersen 1.500, Kirsten Andersen 500, Ole Andersen 500, Astrup Kro 500, Knud Bahr 500, Baltic A/S Metalvarefabrik 500, Peter Berg-Munch 500, H. Bildsøe 500, Birgitte Boers 500, V. Boes 500, Torben Bondrop 1.500, Anders Borg 500, Kim Brogaard 1.000, H.C. Brummerstedt 500, Kim Carstensen 500, Chaufførernes Fagforening København 500, Chiki A/S 500, Jens P. Christensen 500, Margit Christensen 500, Bjarne Christiansen 500, Karen Juel Christiansen 500, Mette Christiansen 500, Anders Crone 500, Dica ApS 500, Inger Djarlo 1.000, Esben Dragsted 1.000, Bertil Ekstrøm 500, Bodil Elling 500, Maja Lisa Engelhardt 750, Tonja Erenso 500, J.O. Eriksen 500, Dyrveke Ewertsen 600, Fdc Medarbejdere Ballerup 500, Henriette Fisker

1.000, Fomni ApS 500, Arne Frederiksen 500, A. Fredsøe 500, Johan Garde 625, Peter Gerner 750, Nanna Gjøel 1.000, Egon Gøberg 500, O. Gudik-Sørensen 500, Handels- og Kontorfunktionærerne. København 500, Bent Hansen 500, Ilse Hansen 500, Karina Hansen 1.000, Knud A. Hansen 500, Tina Hansen 500, Annette Harstrup 500, Asta Hemmingsen 500, Knud Hermansen 500, Ole Hesselberg 500, Knud Holm 500, Richard Holm 500, Eva benedikte Holmark 500, Anette Holmfred 500, Mariane Hounum 500, Lars Hugh 500, Husligt Arbejderforbund København 500, Ania & Ib Hücelkamp 1.675, Elsebeth Höfelsauer 500, K.M. Hogsberg 500, Indu lak A/S 500, Frede Iversen 500, Knud Aage Iversen 500, H.J. og B. Jacobsen 500, Lisbeth Jakobsen 500, Connie Bisgaard Jensen 500, Dan Mønster Jensen 500, Jan Lorentz Jensen 500, Kirsten Jensen 500, Margrethe Fogh Jensen 500, Preben Jensen 500, Ruth Stoumann Jensen 750, Leif Bugge Johansen 500, Hans Justesen 600, Grethe Jørgensen 1.000, Henrik Jørgensen 500, Lars Jørgensen 2.250, Søren Kjeldsen 500, Eva Kjer & Kim Hansen 500, Berit Kjær 500, Grete Kleiss 675, Leif Barbre Knudsen 675, Ulla Knudsen 500, Y. Kock 500, Bente Kraemer 500, Jytte Kristensen 500, Martin Kristensen 500, Camilla Kristiansen 500, J.T. Kristiansen 500, Kvindeligt Arbejderforbund 1.000, J. Kyllbo 500, Mikael Koneke 500, Lisbeth Landstrøm 500, John Lang 500, Anette M. Larsen 500, I. Brandline Larsen 500, Marianne Larsen 500, Poul Lauritsen 500, Dina B. Laursen 500, Vagn Lindstrøm 500, Aage Lund 500, Inge Lunde 500, Behrend

Lundt 500, Ole Lynggaard 500, Vitta Lysgaard 500, F.N. Madsen 620, Gudrun Madsen 620, Henriette Madsen 1.500, Palle madsen 1.000, Jytte Marholt 1.000, Anne-Marie Marcussen 500, Vibe Marky-Nielsen 500, Borge Marner 500, Anne Lise Mathiasen 2.000, Maydan-Møller & Landschultz 500, Axel Morgenstjerne 500, Christa Mostrup 500, Multi-Shipping 500, Henri Møllegaard 500, Anne Margrethe Maarbjerg 500, Gerd E. nellemann 500, A.C. Nielsen 500, Allan Nielsen 500, Arne Vinten Nielsen 675, Emilie og Alfred Nielsens Minde 500, Gudrun Nielsen 500, Henry Nielsen 1.500, Lene Nielsen 500, Poul Kjærsgaard Nielsen 500, Eva Nissen 500, Lizzie Norstrand 500, Inger Nørholm 500, Tage Olesen 500, Olaf Olsen 1.000, Tina Olsen 500, Finn K. Oxenbøll 500, Ejnar pade 500, Elsebeth Pedersen 500, Gert S. Pedersen 1.000, Karsten Pedersen 500, Lykke Pedersen 500, Svend Erik Pedersen 500, Helle Kragh Petersen 1.500, A/S J. Petersens Beslagfabrik 500, Susanne Petersen 500, Mette Stendahl Plomgaard 1.000, PMF 500, Susan B. Poulsen 1.000, Lillian Rahr 500, Peter Rusk & Susanne Lund 500, Birte Rasmus-Nielsen 500, Knud Rasmussen 500, B. & B. Husted Rich 500, Poul Riehn 500, Risskov Industri 500, Bent Rohde 500, Eva Rønne 1.000, Marc Schrøter 500, Krister M. Schwenn 500, Kjeld Skjærbeek 1.500, Marianne Sirvent 500, Arne Skouboe 500, Grete Skov 500, Helge Skytte 500, Peter Stiehr 1.000, Leif Stubkjær 500, Vald. Riis Søndergaard 500, Birte Sørensen 500, Henri Møllegaard 500, Lars Sørensen 500, Villy Sørensen 500, Hassel Teudt 500, Søren Tholle 500, Jør-

gen Thomsen 620, L. Thomsen 620, Tri-Entreprise 500, Palle Tobiesen 500, Fritz Togo 675, Uniship 500, Vemmetofte Kloster 1.000, Claus Rene Villadsen 500, Mette og Jens Carlsen Virklund 500, M. Wi-berg 500, Lina Lippen Wijeh 500, Estrid Wilhelm 1.000, Per Wolthers 500, A. & O. Wørrs 500, Inger Østergaard 500, Jens Østergaard 500, Niels Østergaard-Hansen 500.

Bidrag fra fonde og legater

Vinhandler N.O. Andersens Legat 10.000, Beckett-Fonden 60.000, Konsul Georg Jorck og Hustru Emma Jorck's Fond 25.000.

Til Naturskolen i Grønland har vi fra Royal Greenland A/S modtaget 5.000 kr.

Firmaet Lynggaard Reklame A/S i Rødovre har købt et firmamedlemskab til 10.000 kr. WWF siger tusind tak!

Testamentariske gaver

Fra boet efter Holger Christen Jensen Hansen har vi modtaget 1.034.805,21 kr.

Nye og fornyede gavebrevsaftaler

Svend Anker Sørensen.

Glædelig sommer - med ferie og sommerhus

Selvom man er på ferie, behøver man ikke lade miljøbevidstheden blive derhjemme. Sommerlandets feriegæster kan, hvis de tager hensyn til miljøet, være med til at mindske miljøbelastningen af de populære feriemål i Danmark.

Feriegæster kan gøre både miljøet og sig selv en tjeneste ved at slappe af og spare på energi og ressourcer. Det behøver ikke at gøre ferien mere stresset - snarere tværtimod...

I køkkenet:

- Tænd ikke elovnen, før maden sættes ind. Maden bliver ikke hurtigere færdig af den grund.
- Steg så meget som muligt i en gryde... en ovnstegt kylling koster op til seks gange så meget el som en grydestegt.
- Skyl ikke af i varmt vand - mange madrester går lettest af i koldt vand. Brug gerne en balje til at skylle af i.
- Tø eventuelt frysevarer op i køleskabet.
- Fyld opvaskemaskinen helt op og brug den laveste temperatur.
- Brug om muligt mikrobølgeovn i stedet for el-ovn... der kan spares op til 75% i elforbruget. Men gå udenom PVC stegeposer. Brug de såkaldte fryse-kogeposer, mikrobølge-dybfrost poser eller et glasfad med låg.

Ved brug af pejs og brændeovn

Hyggen breder sig, når pejsen tændes. Ferielandets gæster kan undgå unødigt luftforurening med følgende råd:

Hvad kan brændes:

- Ubehandlet træ.
 - Grene og groft kvas.
 - Pap og papir skal helst afleveres til genbrug. Brændes det i pejs eller brændeovn skal det ske sammen med andet brændende - f.eks. træ.
 - Træ- og halmbriketter (bedst i brændeovn).
- Hvad må ikke brændes:
- Affald - f.eks. fra husholdningen.
 - Malet træ.
 - Mælkekartoner.
 - Plastlaminatplader.
 - Plastposer og andre former for plast.
 - Spånplader.
 - Trykimprægneret træ.

I haven - grønne råd mod ukrudt

Sol, sommer og... sprøjtegift. Men det behøver ikke at være nødvendigt med gift for at få en smuk sommerhave.

- Dæk jorden til med barkflis, træflis, sten eller grus. Det gør det sværere for ukrudtet at spire.
- Fjern ukrudtet mekanisk med et luger, skuffe, eller hakkejern.
- En ukrudtsbrænder kan bruges på store flisearealer eller på gårdspladser.
- På mindre flisearealer kan ukrudt fjernes med med kogende vand, fx kartoffelvand.

Grønne råd mod skadelige insekter

- Dæk grøntsager med et tætslutende net - det beskytter mod flyvende insekter og fugle.
- Lad grøntsagerne skifte plads i haven - det forhindrer at skadelige insekter og sygdomme "gror fast".

● Insekter i drivhuset:

- I stedet for sprøjtegift kan insekter bekæmpes med andre insekter. Det er skadedyrenes naturlige fjender, der ikke skader planterne:
- Mellus og Minérfluer bekæmpes med hveps.
- Alle former for bladlus bekæmpes med bladlusgalmyg.
- Spindemider bekæmpes med rovmidler.

Insekterne kan købes i havecentre, byggemarkeder og større dagligvareforretninger.

Miljøvenlige indkøb

Feriegæster kan sagtens gøre miljøvenlige indkøb i ferielandet - og så uden at bruge halve eller hele dage i jagten på de miljøvenlige varer.

Madvarer:

- Køb så vidt muligt økologiske varer. Se efter "Ø-mærket" - det er statskontrolleret og dyrkes uden brug af sprøjtemidler og kunstgødning.
- Køb så vidt muligt årstidens friske danske grøntsager. Danske tomater dyrket i drivhus, har dog op til 80 gange højere energiforbrug i fht. til sydlandske tomater. Alligevel er sæsonens danske - og helst økologiske - grøntsager det bedste miljøvalg.

Brugen af sprøjtemidler på fx de canariske øer er op til 4-5 gange så højt som i Danmark.

Til andre sydeuropæiske grøntsager - fx grøn peber og salat - kan sprøjtegift-forbruget være op til 8 gange højere end til anden grøntsagsdyrkning i Danmark.

Drikkevarer:

- Vælg øl og vin i returflasker af glas - også når der købes ind over grænsen.
- Vælg sodavand i genbrugsflasker af plast. Det sparer transport og miljøet for forurenende bilos.
- Vælg koncentreret saft og juice - det sparer emballage.

Andre varer:

- Køb brunstens- eller alkaliske batterier uden kviksølv.
 - Pak maden ind i plastfolie af polyethylen og undgå sølvpapir (alufolie) og PVC-film.
 - Køb den mindst miljøbelastende shampoo. Den indeholder hverken østrogenlignende stoffer som oxtoxynol og non-oxynol, EDTA eller svært nedbrydelige stoffer.
- Det er fx Aloe Vera shampoo (Aloe Vera Group), Gibidyl Shampoo (Biona A/S), Honning Shampoo (Pharbitfarm), Keminus (FDB/Irma), MiniRisk Shampoo (FDB), Romantic/Daniella (Forte DK), samt Urtekrams shampoo'er.
- Legetøj - fx badebolde kan være lavet af PVC. Spørg i stedet efter produkter lavet af PE (polyethylen) eller PP (polypropylen).
 - Telte - billige telte har ofte bund af PVC-holdigt materiale. Køb i stedet et telt med bund af silicone.

GOD SOMMER!

GRØN INFORMATION - RING 33 13 66 88

GRØN INFORMATION er et uafhængigt informationscenter om forbrug og miljø. Centeret giver gode råd om, hvordan hverdagen gøres mere miljøvenlig.

GRØN INFORMATION's service er landsdækkende og åben for alle miljøinteresserede danskere. Det er gratis at benytte centerets service.

Sådan kunne jeg tænke mig at støtte naturen

Hvorfor ikke lave kontant afregning for gode naturoplevelser. Og lade indtægterne gå til forhindring af naturens forfald. Så kan det være, at vore efterkommere vil have mere at fornøje sig med end billige efterligninger af den ægte vare.

Af Annette Juhler Kjær, vært ved TV avisen, DR

Tænk hvis syreregn og andet djævelskab fik has på den sprøde majgrønne bøgeskov. Hvor skulle man så kysse kærsten forårskåd for alvor?

Tænk hvis de kære børn eller børnebørn aldrig skulle opleve fornøjelsen ved at knække - såvel hvide som blå - anemoner med nakken.

Tænk hvis naturen gik tabt og den eneste erstatning, vore efterkommere kunne fornøje sig med, var billige efterligninger i en art "Naturens hellige haller". Smil til en tiger i zoo, klap en havkat i hajcentret og dyp dig i vandlandets kunstige bølger - se dét, min søn, er vel en søndagsudflugt, der vasker sig... Nej vel?

Det gælder om at arte sig mens tid er. Økomælk i køleskabet og elsparepærer i PH'en er beskedne step i en travl hverdag. Og selv om det er nok så politisk korrekt, så er ingen vel i tvivl om, at man ikke kan drikke sig til en bedre verden i

bæredygtig kaffe. Og det er heller næppe nok at fjerne den lettere anløbne samvittighed overfor dem, der yder stort og bredt, når naturens mangfoldighed for alvor er truet.

Men selv om girokortet til regnbuekrigerne i Greenpeace og dyrevennerne i WWF kan være trykt på et nok så økologisk og genbrugeligt stykke kardus, så er der ikke meget natur at hente i den slags passive medlemskaber. Så hvorfor ikke indføre en ny form for brugerbetaling - det er jo så moderne. Hvorfor ikke udbyde naturoplevelser på klippekort? Mit kort ville hurtigt få ben at gå på.

Det første klip spenderet på den berusende fornemmelse af bare tæer i dugvådt græs en tidlig sommormorgen. Fuglekvidder og duften af en ny frisk dag forude.

Næste klip joggles af rundt om søerne i jagten på faste lær (selvom det måske ikke har så meget med natur at gøre) samt frisk luft i storbyens indre.

Så ville jeg nok vælge at spare nogle klip sammen til sommerferien og en snorkletur hen over et farvestrålende koralrev. Mylderet af klovnfisk i stimer, duvende søanemoner og en enkelt garanteret "friendly reefshark" på behørig afstand er et af de bedste naturkick, jeg har prøvet. En totaloplevelse for alle sanser. Dyreliv og fauna er en eksplosion af kulør og finurlige former lige på den anden side af glasset i dykkermasken. Smagen af salt hav og følelsen af vægtløshed i det våde element. Og så stilheden. Stilheden som på forunderlig vis forstærker samtlige andre sanseoplevelser. Den badetur er så rigeligt sine tre klip værd via

Foto: Kristian Krogh

min til lejligheden etablerede naturbetalingservice.

Så skal der selvfølgelig også afregnes for dovne dasedage i søsters ærøske æblehave, for synet af sælerne ved Anholts spids - med kikert på behørig afstand, naturligvis.

For smagen af koncentreret solskin i farmors hjemmeavlede tomatér, for elgens fodspor i nyfalden sne og vinterferiens skøjtebaner på svenske søer.

Og for økomælk og forsvarlige æg, der lyser op i Nettos triste køledisk en tirsdag i marts.

Det ville nok blive dyrt med sådan et klippekort. Men tænk hvis indtægterne fra kortet kunne

Hvorfor ikke udbyde naturoplevelser på klippekort? Mit kort ville hurtigt få ben at gå på.

forhindre naturens forfald. Så ville prisen være lav - i forhold til hvad det ville koste kun at være henvist til at købe billet til de ovennævnte kunstigt skabte naturpaladser. Og skulle det ske at sen90'ernes danske nationalsport: Den nidkære og stærkt påpasselige omgang med husholdningsbudgettet skulle smitte lidt af på vores forhold til naturens stærkt begrænsede og sårbare ressourcer, så var det vel heller ingen skade til.

Tak for kaffe.